

מוסדות  
**דרבי  
תורה**

בנשיאות מרן הגאון  
רבי **אשר וייט שליט"א**

# שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

**אגדה**

גל עיני ואביטח נפלאות מתורתך

**הלכה**

מנהג שריפת בגדים במדורת  
ל"ג בעומר

**פרשת בהר תשפ"ד**

שנה כ"ה - קובץ כ"ז [תתפ"ב]

יד"ל ע"י מכון "מנחת אשר"



כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י  
**מכון "מנחת אשר"**

להפצת תורתו של  
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109  
ירושלים

המען למכתבים:  
ת.ד. 23170

Email: [info@minchasasher.com](mailto:info@minchasasher.com)



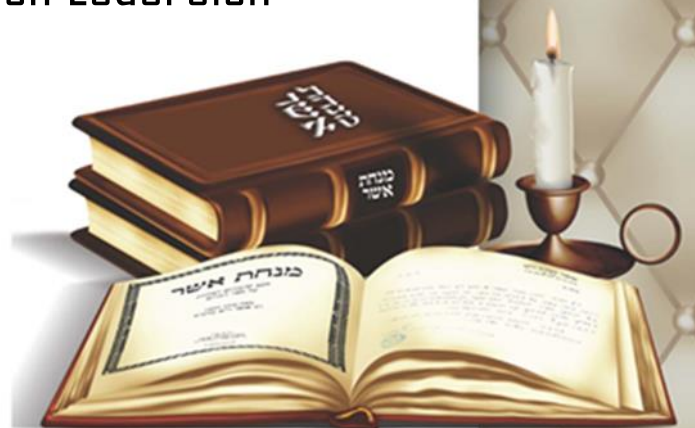
# יעמדו על הברכה

המזכים את הרבים בהפצת תורתו  
של מרן הגאב"ד שליט"א

**This Week's Shiur is dedicated**  
In honor of the Simcha of the marriage of  
**Boruch Zev Ledereich**  
to **Shira Levin**

May the Zivig be Olah Yafa  
and may they build a Bayis Neeman B'Yisroel.  
Wishing for Yeshuos for all of Klal Yisroel

Dr. and Mrs. Pesach Ledereich



## פרשת בהר

# במנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

## ובענין בל תשחית

א

### מנהג שריפת הבגדים

מצינו בדברי רבותינו שציינו מנהג שהיו שנהגו בהילולא דרשב"י במירון, שמתוך השמחה הגדולה היו שורפים בגדים יקרים באש לכבוד הרשב"י, וכמ"ש הגר"ש העליר (קונטרס כבוד מלכים):

"ומעיד אני באמת כי בילדותי שמעתי פה מרבני קשישאי רבני הספרדים אשר אבותם ראו וספרו להם, כי הרב הקדוש רבי חיים בן עטר זיע"א היה פעם אחת בהילולא פה עיה"ק צפת ת"ו וכשעלה למירון... ובעת ההילולא היה שמח שמחה גדולה, ושרף כמה בגדים יקרים לכבוד הרשב"י זיע"א, וגם הזקנים הספרדים פה ידעו ושמעו זה".

והפוסקים כתבו לדון במנהג זה, אם מותר להטיל בגדים יקרים אל תוך משואות האש לכבוד הרשב"י וכמו שנהגו כמה מן הגדולים, אם אין בזה איסור דבל תשחית.

הנה בשו"ת שואל ומשיב (חמישאה סי' ל"ט) יצא לערער על מנהג זה משום בל תשחית, וכתב:

"ואני ערב להם שאם היו לוקחים אותו ממון והיו מפרנסים עניי ארץ ישראל בזה, שיותר היה ניחא לרשב"י והנאה לו והנאה לעולם".

וכן יצא בספר חקרי לב (תנינא ח"א יו"ד סי' י"א) נגד מנהג זה וכתב:

"ואיני מוצא בזה צד היתר, דנראה דאיכא איסור בל תשחית דרבנן דאפילו בשמחת בית השואבה לא היו מדליקין כי אם מבלאי מכנסי הכהנים כו' ועם שידעתי גדולת רשב"י ז"ל בשמים ממעל ועל הארץ ומי אני לדבר בדבר הנוגע קצת לכבודו ז"ל, אך ידעתי כי לא לפננו חנף יבא, ולבי אומר לי דאין רצונו בכך".

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

וגם בשו"ת חתם סופר (יו"ד רל"ג) התנגד למנהג זה והאריך לתמוה על עצם מנהג השמחה והילולא דרשב"י: "ואם כי כל כוונתם לשם שמים שכרם רב בלי ספק ע"ד ודיגולו ודליקו נרות עלי אהבה... אבל מטעם זה בעצמו הייתי אני מן הפרושים". וכ"ה בדרשת חת"ס (ח"ב עמוד ש"צ) בהספד על חללי הרעש בצפת עי"ש. וע"ע בפתחי תשובה (יו"ד סי' רנ"א סק"ד) שהביא דברי החת"ס להלכה.

ולעומתם רבה של צפת הגר"ש העליר זצ"ל בקונטרס "כבוד מלכים" האריך ליישב ולקיים המנהג. ועיין עוד בשדי חמד (ח"ד אסיפת דינים מערכת ארץ ישראל אות ו') שהביא מחכמי ארץ ישראל להתיר מנהג זה. וכן כתב בשו"ת תורה לשמה להבן איש חי (סי' ת') להתיר:

"תדע כי מנהג ישראל שהולכים בליל ל"ג בעומר למירון ושם מדליקים חתיכות בגדים חשובים לכבוד הרשב"י, ואין לפקפק על זה מאחר שהם מתכוונים לשם מצוה אין כאן חשש בל תשחית ומנהג ישראל תורה הוא. ועוד תדע שהרי נוהגים להדליק כמה נרות בבית הכנסת ביום ואע"פ שאין המקום מאיר באורם כו' ועכ"ז אין בזה חשש משום בל תשחית מפני שהם מדליקים לכבוד בית הכנסת או לכבוד הצדיקים זיע"א ועושים לשם מצוה להכי שרי וה"ה הכא. ודע, כי מעיקרא אין כאן איסור בל תשחית מן התורה אלא הוא מדרבנן, דהכי איתא ברמב"ם ז"ל הל' מלכים (פ"ו) דאיסור לאו בל תשחית אינו אלא בהשחתת אילנות ולא במשבר כלים וקורע בגדים עי"ש, והיה זה שלום".

וכ"כ עוד בשו"ת ישועות מלכו (לקוטי תורה סוף ח"ב דף ע"ו ע"ב) להמליץ על המנהג ונתן בו טעם [עיין בדבריו שרמזו יש בדבר, דרשב"י בעת שישב במערה בלי לבוש ועסק בתורה נתעלה כמעלת אדה"ר קודם החטא, וזה שמרמזים בשריפת הבגדים שהצדיק הזה לא היה צריך למלבוש, עי"ש].

והנה בענין דברי התורה לשמה דאיסור בל תשחית אינו אלא בהשחתת אילנות ולא בשאר ענייני השחתה עיין לקמן (אות ג').

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

ונבוא לדון ביסוד איסור בל תשחית ובדין השחתה לצורך, למניעת נזק, ולשם קיום מצוה, כבוד, ומנהג".

### ב

#### אם כל השחתה בכלל הלאו

הנה כתב הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ו ה"ח):

"אין קוצצין אילני מאכל שחוץ למדינה ואין מונעין מהם אמת המים כדי שייבשו, שנאמר 'לא תשחית את עצה', וכל הקוצץ לוקה. ולא במצור בלבד, אלא בכל מקום כל הקוצץ אילן דרך השחתה לוקה. אבל קוצצין אותו אם היה מזיק אילנות אחרים או מפני שמזיק בשדה אחרים או מפני שדמיו יקרים, לא אסרה תורה אלא דרך השחתה".

ובהלכה י' שם הוסיף וכתב:

"ולא האילנות בלבד, אלא כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בנין וסותם מעיין ומאבד מאכלות דרך השחתה עובר בלא תשחית, ואינו לוקה אלא מכת מרדות מדבריהם".

וכך מבואר עוד בדברי הרמב"ם בספר המצוות (ל"ת נ"ז) דכל השחתה יש בה איסור דאורייתא ובכלל לאו זה הוא, וז"ל שם:

---

<sup>א</sup> הנה השואל ומשיב כתב שם עוד, דאין ספק דבימיו של רבינו האר"י לא נהגו יום זה בשמחה יתירה אלא כיום תפלה ותחנון. אך ראה מה שכתב גדול תלמידי רבינו האר"י, ה"ה רבי חיים ויטאל בספרו שער הכוונות (דף פ"ז ע"א), אודות המנהג לעלות ביום ל"ג בעומר לקבריהם של רשב"י ובנו ר"א ולשמוח שם: "ראיתי את רבי שהלך לשם בל"ג בעומר עם בני ביתו ושהה שם שלשה ימים בשבוע, וזה היה בבואו בפעם הראשונה ממצרים". וכן העיד רבי יונתן שאגיש על רבו האר"י (שעה"כ שם): "בפעם הראשונה לפני שבאתי אליו אל האר"י הק' ללמוד, הביא את בנו הקטן למירון עם כל בני ביתו, שם ספרו לילד את שער ראשו כמנהג הידוע ועשו משתה ושמחה".

וידוע מה שכתב החיד"א בספרו "עבודת הקודש" (סי' ח' אות רכ"ג): "אודות המעשה ממהר"ר אברהם הלוי זלה"ה שהלך לקבר הרשב"י בל"ג בעומר ונהג לומר בכל יום בברכת תשכון נחם ה"א את אבלי ציון וכו', וגם בהיותו שם אמר נחם וכו', ואחר שגמר העמידה אמר לו מורי האר"י ל' כי ראה בהקיץ את רשב"י ע"ה עומד על קברו ואמר לי אמור אל האיש הזה אברהם הלוי כי למה אמר נחם ביום שמחתינו, והנה לכן יהיה בנחמה בקרוב, ולא יצא חודש ימים עד שמת לו בן אחד וקבל עליו תנחומין, וכתבתי כל זאת להורות כי יש שורש במנהג הנזכר ובפרט כי רשב"י ע"ה הוא אחד מחמשה תלמידים גדולים של רבי עקיבא, ועוד מעשים אחרים אשר שמענו ונדעם מרבנן קדישי, והאר"י ל' עשה שם יום משתה ושמחה", עכ"ד. וא"כ תימה הוא מש"כ השואל ומשיב, דהא אנו חוזנין להדיא דמנהג האר"י לעשות יום זה למשתה ושמחה.

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

"שהזהירנו מהשחית האילנות כשנצור על עיר כדי להצר לאנשיה ולהכאיב להם, הוא אמרו יתעלה לא תשחית את עצה, וכן כל הפסד נכנס תחת לאו זה כגון מי שישרוף בגד לריק או ישבור כלי גם כן עובר משום לא תשחית ולוקה, ואמר אזהרתה מהכא כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות".

ולכאורה יש סתירה בדברי הרמב"ם מיניה וביה, דמחד כתב בשני המקורות שעובר בכל הפסד בלא תשחית, ומאידך כתב במשנה תורה שאינו לוקה ארבעים אלא באילנות מאכל ובשאר הפסד לוקה מכות מרדות, וכלל גדול בידינו שמכות מרדות לוקין על איסורי דרבנן.

ויש מגדולי האחרונים שנקטו דבאמת אין איסור דאורייתא אלא בעצי מאכל בלבד, כ"כ בשו"ת מהר"י באסן (סימן קי"א), שו"ת נודע ביהודה (תניינא יו"ד סימן י'), חיי אדם (הל' ציצית כלל י"א סעיף ל"ב), וכן כתב בהגהות הרש"ש (ב"מ ל"ב ע"ב), וכך כתב בשו"ת דובב מישרים (ח"ב סימן ט"ז). וכל אלה כתבו כן מתוך דברי הרמב"ם שאינו לוקה אלא על השחתת עצי פרי, אך באמת ברור ופשוט מתוך לשון הרמב"ם דבאמת עובר בלאו בכל השחתה והפסד, ולקמן אבאר את הנראה לענ"ד במה שאינו לוקה אלא בהשחתת עצי פרי.

ומ"מ מבואר דכל השחתה איסורה מן התורה. וכ"כ הסמ"ג (ל"ת רכ"ט), סמ"ק (מצוה קע"ה), וכ"כ בשע"ת לרבינו יונה (ח"ג אות פ"ב), וכן דעת התוס' כמבואר בדבריהם בכ"מ (קדושין ל"ב ע"א ד"ה רב יהודה, ב"מ ל"ב ע"ב ד"ה מדברי, ב"ק צ"א ע"ב ד"ה אלא האי), ובכולהו נקטו כדבר פשוט דכל גוונא דהשחתה בכלל איסור תורה הם.

וכתב החת"ס בשו"ת (חו"מ סי' כ"ז) דאף דאיסור מה"ת אין לוקין על שאר השחתה משום דהוי לאו שבכללות עי"ש. אך לכאורה תמוה דא"כ לא ילקה אף על השחתת עץ מאכל. ואף שביאר שם החת"ס דיש לאו של לא תכרות, וזה דוקא בעצי מאכל ועליו לוקים, משא"כ הלאו לא תשחית כולל כל עניני השחתה. אך הלוא בספר המצוות להרמב"ם סיים גם על שאר מיני השחתה "ואמר אזהרתה מהכא כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות", הרי שאין בזה חילוק בין הלאוין, וע"כ דטעם אחר יש לו לרמב"ם בהלכה זו.

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

ומלבד זאת, לדידי לא אדע למה חשב לאו זה כלאו שבכללות, הא ענין ההשחתה אחד הוא, ולא הוי לאו שבכללות אלא כאשר יש בלאו ענינים השונים במהותם וכלאו ד"לא תאכלו על הדם" שנדרש לענינים שונים, אך איסור השחתה אחד הוא, ואין זה שייך כלל וכלל לאותן הלאוין החשובין כלאו שבכללות.

ולגודל התימה בדברי החת"ס נראה ליישב בדוחק, דאכן יסוד איסור בל תשחית ב' ענינים בו. האחד באיסור השחתת כל חפץ, ועבירה שבין אדם לחבירו הוא, דאל לו לאדם להשחית דבר שיכולים להנות ממנו והוא יכול לשמש לתועלת בני האדם. ועוד הוזהרנו בו מטעם איסור שבין אדם למקום שלא להשחית עץ פרי כי האדם עץ השדה, וכדאיתא בב"ק (צ"א ע"ב, וכ"ה בב"ב כ"ו ע"א) ובדברי הפוסקים לדורותיהם דכריתת עץ פרי סכנה היא וחמירא סכנתא מאיסורא, וסכנה זו לא מצינו אלא בעץ פרי. ויש מן האחרונים שהחמירו עד למאוד בחומר האיסור, וכתבו דאף כשיש להתיר לקוץ האילן מ"מ סכנה הוא, ודלא כדברי הפוסקים כולם (עי' להלן אות ב'), ואפשר דלכך סבר החת"ס דחשבינן ליה כלאו שבכללות ואין לוקין עליו. אך באמת תמוה לומר דמשום הכי הוי לאו שבכללות.

ובשו"ת יד יצחק (ח"ב סי' פ') כתב ליישב דברי הרמב"ם באופן אחר, דהרמב"ם לשיטתו בכל מקום דכל לאו שאינו מפורש בקרא וילפינן ליה מדרשא הוי כדברי סופרים, וכהא דנקט בהלכות אישות (פ"א ה"ב) דקידושי כסף מדברי סופרים הם, אף דקי"ל דקידושי כסף דאורייתא וכמש"כ רש"י בכתובות (ג' ע"א), ולאפוקי מדברי רבותיו, ועי"ש מה שתמה על דבריהם. ומ"מ לקושטא דמילתא כל גוונא דהשחתה בכלל איסור תורה.

וכבר ביארתי את הנלענ"ד בזה במנחת אשר בראשית (סימן ס"ו אות ד'), ויסוד הדברים דיש לו לרבינו הרמב"ם דרך יסודית החוזרת על עצמה בכמה מקומות, דיש עיקרה של מצוה ויש דברים נוספים שנכללו בה, ובלאוין אין לוקין אלא על עיקר הלאו המפורש בתורה ולא על מה שנכלל בה אף שגם הוא אסור מה"ת. והראתי בזה כמה דוגמאות חלקן במצוות עשה וחלקן בל"ת.

וביארנו בדרך זו את דברי הרמב"ם (פ"ח ממאכלות אסורות הט"ז) שרבים נתקשו בהם, שאין לוקין על ההנאות אלא על איסורי אכילה בלבד. וביארתי דאף דכל איסורי הנאה בכלל איסורי אכילה הן וכמ"ש ר' אבהו (פסחים כ"א ע"ב) "כל מקום שנאמר לא

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

יאכל לא יאכלו לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, מ"מ כיון דפשטיה דקרא באיסור אכילה משתעי אין לוקין אלא על האכילה ולא על ההנאה אף שגם הוא בכלל האיסור עי"ש.

ועיין שם שהבאתי שבעה מקורות ליסוד זה בתורת רבינו הרמב"ם.

וכך נראה בלאו דבל תשחית, כיון דבקרא לא מצינו לאו זה מפורש אלא בעין מאכל אין לוקין אלא בכך, אף שבכלל הלאו כל השחתה. ומה שכתב הרמב"ם בספר המצוות שהשובר כלי לוקה, צ"ל דהיינו מכת מרדות.

### ג

#### ענין הסכנה בהשחתת עצי מאכל

הנה מבואר בב"ק (צ"א ע"ב) וכן בב"ב (כ"ו ע"א) דמלבד האיסור שיש בהשחתת עץ מאכל יש בזה אף סכנה ובנו של רבי חנינא נלב"ע על שקצץ עץ פרי עי"ש. ולכאורה נראה פשוט דהאיסור והסכנה כרוכים ירדו מן השמים והא בהא תליא, וכאשר מותר לקצוץ עץ אין בו סכנה.

אך בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' ע"ו) כתב דאף בקציצת עץ פרי בהיתר מ"מ מידי סכנה לא נושענו. וכך משמע אף בשו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' נ"ז), ע"ש דתלי לה אם הצורך והתועלת ניכר או לא. ולכאורה תמוה דאיך התירו דבר שיש בו סכנה, ואף אם נדחוק ונאמר דלאו הא בהא תליא, לא היו גדולי הדורות שותקין מלהתריע על הסכנה כשבאו להתיר קציצת אילנות מטעמים שונים.

ולא גדולי הדורות בלבד, אלא אף בדברי הגמ' (ב"ק צ"ב ע"א) התירו לקצוץ אילן במקום נזק, ותימה שלא התריעו שיש בזה סכנה.

ובעיקר קשה בעיני דהלא להדיא מצינו במשנה (חולין נ"ח ע"ב):

"אכלה סם המות, או שהכישה נחש, מותרת משום טרפה, ואסורה משום סכנת נפשות".

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

הרי לן שהתירו משום איסור אבל אסרו משום סכנה, ואם כדברי היעב"ץ, מדוע לא אמרו כן אף בענין זה. ובדוחק י"ל דסכנה סגולית שאני, אך לא ראיתי סברא לחלק בזה.

וע"כ נראה עיקר שלא כדבריהם. ואכן רבים מן האחרונים חלקו עליו, עיין חות יאיר (סי' קצ"ה), שו"ת חיים שאל (ח"א סי' כ"ג), בנין ציון (ח"א סי' ס"א) ובית שלמה (יו"ד סי' קצ"א).

והנה כתב הט"ז (יו"ד סי' קט"ז סק"ו):

"עוד אחר מצינו שאסרו חז"ל מפני הסכנה שלא לקוץ אילן העושה פירות, דאיתא בפרק הגוזל אמר רב האי דיקלא דטעון קבא אסור למקצציה, ואמר רב חנינא לא שכיב שיכבת ברי אלא דקץ תאנה בלא זימנא".

ומשמע מדבריו דכל האיסור אינו אלא משום סכנה, וזה חידוש דהלא לא דרשינן טעמא דקרא, ועוד דאין כל הכרח בסברא לומר כן, ולכאורה מסתבר טפי דמשום חומר החטא יש בו אף סכנה, ומנ"ל דהסכנה היא סיבת העבירה ולא תוצאתה. ועוד קשה לדבריו מדברי הרמב"ם בספר המצוות שהבאנו לעיל (אות ב') דיש איסור תורה אף בשאר השחתה ולא רק בעץ פרי אף שאין בהם שום סכנה. וע"כ דאין הסכנה טעם האיסור אלא תוצאת חומריתה, ואף שכל השחתה בכלל מ"מ יש חומרא בהשחתת עץ פרי דכתיב בקרא ומשום כך יש בה סכנה [וכבר ביארתי במנחת אשר (דברים סימן מ"ב) דאיסור המפורש בתורה חמור מאיסור דאורייתא שאינו מפורש, ואכמ"ל], וצ"ע.

ועוד יש להעיר במה דמשמע מלשון הט"ז דאסרו חז"ל השחתת עץ פרי משום סכנה, והלא בעץ מאכל לכו"ע אסור מה"ת ומקרא מלא דבר הכתוב. וצ"ל דשיגרא דלישנא נקט ולא דוקא. ומ"מ אף מדברי הט"ז יש לדחות את דברי השאלת יעב"ץ, דאם טעם האיסור משום סכנה אי אפשר דיהא סכנה אף בהיתר, וז"פ.

והנראה בדעת הט"ז, דזה פשיטא דאסור להשחית עץ פרי משום בל תשחית ואיסור דאורייתא הוא ואין זה ענין לסכנה כלל, אלא שסימן קט"ז בשו"ע שם כל ענינו איסור גילוי וסכנה, ועל כן כתב הט"ז דאסרו חכמים להשחית עץ פרי אף משום סכנה מלבד האיסור מדאורייתא, ושני ענינים הם. ולפי"ז אין בהכרח סתירה מדברי הט"ז לשיטת השאלת יעב"ץ, דאפשר דבכל הני גווני שהתירו, התירו רק איסור בל תשחית אך אכתי אסור משום סכנה, ודו"ק בזה.

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

### ד

#### השחתה למניעת נזק

הנה מבואר בב"ק (צ"ב ע"א) דאם עץ דקל מזיק לעץ גפן מותר לקוצצו כיון שהגפן יקר מן הדקל, והרמב"ם (בפ"ו ממלכים ה"ח) ביאר הלכה זו, משום שלא אסרה תורה אלא דרך השחתה אבל זה אינו דרך השחתה אלא הצלה יש בו. ובשו"ת הרשב"א (ח"ז סי' תק"י) כתב דה"ה אם עץ מזיק לבית דהיינו הק, עי"ש.

וכאשר אין העץ מזיק לבית ממש אלא מחשיך עליו וגורם למיעוט אורה, כתב בחוות יאיר (סי' קצ"ה) דאף בזה יש להקל, וכ"כ בשלחן ערוך הרב (שם סעיף ט"ו), ויש בזה חידוש דמ"מ אין כאן נזק מוחשי שנאמר דקציצת העץ אינה דרך השחתה, ומ"מ חידשו האחרונים דאף בזה אין איסור דאף זה אינו דרך השחתה.

וגדולה מזו כתב הרמב"ם שם (הלכה ט') ומקורו בב"ק (צ"א ע"ב) דעץ שפירותיו מועטים ואין כדאי להשקותו ולקיימו אין בו איסור השחתה, ויסוד סברתו נראה דמסתבר דאין איסור להשחית דבר שהוא מושחת מעצם טבעו, ודו"ק.

### ה

#### השחתה לצורך ולתועלת

והנה מלבד כל המקורות הנ"ל שמהם למדנו דאין איסור להשחית עץ פרי במקום שהעץ מזיק וגורם להפסד וחסרון כים, יש לעיין אם הותר איסור זה גם לצורך חיובי, או שמא אין היתר אלא כדי למנוע נזק.

אך להדיא כתב הרא"ש (ב"ק פ"ח סי' ט"ו) דמותר לכרות עץ פרי גם בצריך למקומו. ובשו"ת בשמים ראש (סי' של"ד) נסתפק בזה, אך כבר נודע שספר זה לאו דסמכא הוא. והט"ז (יו"ד סימן קט"ז סק"ו) פסק לפי דברי הרא"ש להתיר לעקור עצי פרי כדי לבנות בית דירה במקומם, עי"ש.

ובשו"ת חת"ס (ח"ב סי' ק"ב) ועוד רבים מן האחרונים הבינו שהיתר זה נאמר רק לצורך מגורים ולא לשם דבר אחר, ואף שבדברי הרא"ש משמע דמותר אם צריך למקומו כל צורך שהוא. ומ"מ מסתבר דאין היתר אא"כ צורך המקום חשוב ויקר יותר

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

מן העץ וא"כ אין זה השחתה, אבל אם משחית עץ יקר בשביל צורך פעוט במקומו יש כאן השחתה גמורה, ומשום כן נקטו האחרונים היתר למעשה רק בצורך דיור וכדו' וכ"כ בחות יאיר שם, ודו"ק בזה.

[ופלא ראיתי בשו"ת השיב משה לבעל הישמח משה (יו"ד סימן ל"ז) שדן ממש בשאלה זו אם מותר לקצוץ עץ מאכל כדי לבנות בית במקומו, ופלפל בהלכה זו וכתב שאין ללמוד להקל ממה דמבואר בגמ' דאם האילן מעולה בדמים מותר לקוצצו, דשאני התם שאין כאן השחתה כלל, כיון שהאילן שוה יותר כעצים מאשר כעץ פרי, וגם אין ללמוד להקל ממה שמותר לקצוץ דקל כאשר הוא מזיק לגפן דבני"ד אין כאן נזק, ועוד דשאני התם דלא אסרה תורה אלא להזיק עץ פרי, אבל אילן סרק מותר לקוצצו, הרי שכל האיסור אינו אלא משום הפסד הפירות וכאשר הדקל מזיק לגפן אין הפסד פרי דאדרבה ע"י קציצתו יתרבה פרי הגפן, אך מ"מ הכריע מסברא דכל דהוי לתועלת מרובה אין כאן איסור. וכפי הנראה נעלם לשעה מעיניו הבודלחים שבשאלה זו ממש כבר הכריע הרא"ש, והט"ז הביא דבריו ופסק כן להקל, עי"ש. ושוב ראיתי שכבר העיר בזה נכדו הגדול באבני צדק (יו"ד סימן מ"ה), עיי"ש].

אלא שיש לעיין לפי זה למה אסרה תורה להשחית עצי פרי כדי לבנות מצור על העיר, וכי יש צורך גדול מהצורך לנצח במלחמה. אלא שכבר כתב הרמב"ן על התורה (כ' כ') דבאמת מותר לכרות עצי פרי אם צריך את העץ לבנות מצור על העיר, שלא שהזירה תורה שלא להשחית את העצים בדרך השחתה וכדרך המלחמה שמשחיתים את התשתית של אויב כדי שלא יהיה לו כדי אכילה ושתיה ומסתור ומגן, עי"ש.

ומ"מ מבואר גם בדברי הרמב"ן שמותר להשחית עצי פרי לצורך ולתועלת.

ונביא עשרה מקורות שבהם מצינו היתר השחתה לתועלת בשאר דברים:

א. בברכות (ל"א ע"א) מסופר על גדולי האמוראים שישברו כלים בשעת שמחתם. וכתבו שם התוס' (ד"ה אייתי): "מכאן נהגו לשבר זכוכית בנשואין". וכ"ה ברמ"א (סימן תק"ס ס"ב) שנהגו לשבר כוס בשעת נישואין. ובפרי מגדים (שם מש"ז סק"ד) ובמשנה ברורה (ס"ק ט') ביארו דאין בזה משום בל תשחית, כיון שעושה כן לזכור חורבן הבית, ויש בזה מוסר, עי"ש.

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

ב. וכבר הבאתי במנחת אשר (דברים סימן נ"א) את המבואר במס' תמיד, ובמשנה (מדות פ"א מ"ב) דאם איש הר הבית היה רואה שומרי המקדש שנרדמו, רשות היתה לו לשרוף את כסותם, הרי שהתירו איסור בל תשחית לצורך מצוה, דהיינו שמירת המקדש. אך הרא"ש במס' תמיד כתב ליישב קושיא זו בדרך אחרת, כמבואר לעיל.

ג. ויש לעיין במה שהקשו התוס' (ב"מ ל"ב ע"ב ועבו"ז י"ג ע"א) במה דעוקרין על המלכים, והלא יש איסור צער בעלי חיים, ותירצו בשתי דרכים: א. יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה (כ"כ בעבו"ז). ב. כבוד מלך דוחה צער בעלי חיים (כ"ז בב"מ). ולמה לא הקשו מאיסור בל תשחית.

ולכאורה נראה מזה, דפשיטא להו שאין בזה איסור בל תשחית כיון שיש בזה תועלת לכבוד מלכות וכל שיש תועלת אין זה השחתה. וכך כתבו בע"ז י"א ע"א (ד"ה עוקרין), דכיון דלכבודו של מלך עושין כן אין כאן השחתה.

אך התוס' בב"מ כתבו דצער בע"ח נדחה מפני כבוד מלכות כמו שאיסור בל תשחית נדחה מפניו, הרי דבאמת נקטו דיש בזה איסור בל תשחית אלא שנדחה מפני כבוד מלכות.

ד. בברכות (נ' ע"ב) מבואר שאסור להפסיד אוכלים, וכך גם בשבת (נ' ע"ב) איבעיא אם מותר לפצוע זיתים בשבת, ופירשו רש"י ותוס' שעושים כן למתק את מרירות הזית, ושמא יש בזה איסור אשוויא אוכלין, ובגמ' שם אמרו, דאף בחול אסור לעשות כן משום הפסד אוכלין.

ויש לעיין אם איסור זה משום בל תשחית הוא, או דין מסויים שאסור להפסיד אוכלין. וברמב"ם (הל' מלכים פ"ו ה"י) כתב שהמאבד מאכלות עובד בבל תשחית. אך לפי המבואר יש לתמוה דהלא אינו פוצע את הזיתים אלא למתקן, ולתועלת הוא עושה, ולמה עובר בבל תשחית. ועוד, דלכאורה יש כאן תרתני דסתרי שעובר באיסור אשוויי אוכלין ובאיסור בל תשחית.

ומשום כך נראה דודאי אינו עובר בבל תשחית בפציעת הזיתים, ולהדיא כתב שם הרמב"ם דאינו עובר אלא במאבד אוכלים בדרך השחתה, והרי אין כאן דרך השחתה, אלא שאסרו חכמים להפסיד אוכלין, וזה מעין ביזוי אוכלין, וכיון ששמן זית משובח הוא, הפוצע זיתים ומאבד שמן יש בזה איסור הפסד אוכלין.

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

ה. והנה מבואר במס' שבת (קכ"ט ע"א) דהמקיז דם וצריך לחמם לו את חדרו, מותר לו לשרוף כלי עץ לשם כך. והקשו בגמ' דהלא עובר בבל תשחית, ותירצו בל תשחית דגופיה עדיף.

ונראה פשוט גם בזה, דאין כאן גדר דחוויה, דבל תשחית דגופיה דוחה בל תשחית דממוניה, אלא דכיון שעושה כן לבריאות גופו אין זה השחתה דגופו חביב עליו יותר מממונו.

ו - ז. הנה מבואר בשבת (ק"ה ע"ב) דמותר לקרוע בגדים ולשבור כלים למירמא אימתא אאנשי ביתו, ואין בזה איסור בל תשחית. וכעין זה מבואר בקידושין (ל"ב ע"א) דרב הונא קרע שיראין לעיני רבה בנו כדי לבחון אותו אם יכעס, והקשו בגמ': "והא קעבר משום בל תשחית", ותירצו: "דעבד ליה בפומבייני", דהיינו בענין שאפשר לתקנו ואין בו הפסד. ובספר החינוך (תקכ"ט) כתב כך גם במה שאמרו במס' שבת, עי"ש.

וגם בזה יש לעיין דכיון שעשו כן לתועלת, לכאורה אין בזה איסור.

אלא נראה פשוט דאף במעשה לתועלת כל שאפשר להשיג את התכלית הרצויה במיעוט השחתה ונוק ודאי שכך צריך לעשות, ואם אפשר להשיג את המבוקש ללא השחתה והפסד ובכל זאת נהג בדרך השחתה עבר בבל תשחית, כך נראה ברור.

ח. ועוד מצינו בשבת (ק"מ ע"ב) דמי שאוכל פת חיטין במקום שיכול לאכול פת שעורין עובר בבל תשחית, כיון שהחיטה ביוקר מן השעורה, ודחו דבל תשחית דגופא עדיף. ובזה ודאי יש לתמוה, דאטו כל האוכל מאכל יקר כאשר יכול לאכול בזול, ובענין שאין זה כל תועלת בריאותית ואין כאן בל תשחית דגופא, וכי עובר באיסור בל תשחית, וכי זה דרך השחתה.

ונראה ברור לענ"ד, שרק בדרך הפלגה אמרו דיש בזה בל תשחית, ובאמת אין כוונתם אלא לדרכי המוסר שאין ראוי לאדם לבזבז הון על עינוגי הגוף במה שאין בו תועלת לבריאותו, ומשום כך לא הביא הרמב"ם הלכה זו, דבאמת אין כאן הלכתא פסיקתא.

ט. ובמס' חולין (ז' ע"ב) במעשה דרבי שהזמין את רבי פנחס בן יאיר לסעוד אצלו,

אמרו:

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

"על בההוא פיתחא דהווי קיימין ביה כודנייתא חוורתא, אמר מלאך המות בביתו של זה ואני אסעוד אצלו, שמע רבי נפק לאפיה, אמר לו מזבנינא להו, אמר ליה ולפני עור לא תתן מכשול. מפקרנא להו, מפשת היזקא. עקרנא להו, איכא צער בעלי חיים. קטילנא להו, איכא בל תשחית. הוה קא מבתש ביה טובא, גבה טורא בינייהו".

ולכאורה יש לתמוה דהלא כיון שאסור להחזיק בהמות אלה ויש בזה נזק לרבים מה בל תשחית יש בהריגתן, והלא להדיא למדנו במשנה בסנהדרין (ב' ע"א) דלרבי אליעזר הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש כל הקודם להורגן זכה, ושם (ט"ו ע"ב) נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש אם דוקא כשהמיתו או אף כשלא המיתו, וכל הסוגיא אינה עוסקת אלא אם יש להרוג בהמות אלה מצד נזק לבעלים, אבל לכאורה פשוט דאין כאן בל תשחית.

ובאמת נראה דאין בהא דמס' חולין פסק והכרעה שיש בהריגת הפרדות איסור דבל תשחית, אלא שרבי התחבט והסתפק ופלפל בהדי רפב"י כיצד ראוי לנהוג בפרדות, אם לעקורן ולעבור על צער בע"ח, או להרגן ולעבור על בל תשחית, או שמא מותר לו להשתדל ולשמרן כדי שלא יזיקו. אך זו פשיטא דאם אין דרך אחרת למנוע נזק מרבים, אין לא איסור צער בע"ח ולא איסור השחתה, אלא שהסתפק כיצד ראוי לנהוג למעשה, ודו"ק בזה.

י. וחדוש גדול מצינו בתענית (כ' ע"ב) במנהגו של רב הונא שהיה קונה בערב שבת לפנות ערב את הירקות שנשארו ביד הגננים והיה זורקן לאיבוד בנהר. ובגמ' ביארו את מנהגו שאם לא יצליחו לגננים למכור את מרכולתן ימנעו מלגדל את הירק מחשש הפסד ותתמעט עונג שבת, ואם יחלק את הירקות לעניים שמא ילמדו לסמוך על חלוקה זו ולא יקנו לכבוד שבת, וס"ל דאוכל אדם אסור להאכילו לבהמה, ומשום כן היה משליך את הירקות לנהר.

ולכאורה עבר על בל תשחית, שהרי לקח ירק משובח שראוי למאכל זורקו לנהר לאבדון. ולמדנו מזה, דכיון שלתועלת עשה כן כפי שביארו חז"ל ושללו כל דרך אחרת, אף בכה"ג שאין התועלת ישירה ומיידית אלא עקיפה ועתידיה, מ"מ אין בזה בל תשחית.

ודנתי מתוך סוגיא זו בשאלות גדולות השבות ועולות על שלחננו בתחומים שונים.

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

א. במה שנהוג בארצנו הקדושה ובעוד מדינות רבות בעולם המודרני שמשמידים כמות עצומה של יבול חקלאי כדי לשמור על מחירי הפירות והירקות ורווחיות החקלאים, כי אם יציפו את השוק ירדו המחירים פלאים ולא יהיה לחקלאים כדאי לעמול ולהשקיע, האם אין בזה איסור בל תשחית.

ומסוגיא זו יש ללמוד דאם אין דרך אחרת, מותר לעשות כן ואין בזה כל איסור.

ב. בצבא יש הוראה חמורה דכל אוכל שיצא מהמטבח, לא יחזור למטבח אלא יזרק לאשפה, וזאת משתי סיבות. החשש שחולים יקלקלו את קיבתם ויפסידו ימי אימונים ופעילות. והחשש מתביעות משפטיות אם אכן חיילים יפלו למשכב. ולפיכך זורקים תדיר כמות גדולה של אוכל משובח.

ג. משגיחי כשרות, כדי לעמוד על המשמר ולהרתיע את בעלי החנויות והמסעדות וכדו', יש והמשגיח מצווה לזרוק אוכל לאשפה כאשר הבעלים עברו על ההוראות והתקנות, אף במקום שמצד הדין אין כל פקפוק בכשרות האוכל, ואין עושים כן אלא למיגדר מילתא, האם יש לחשוש בזה לבל תשחית.

### ו

## מנהגי השחתה שיש בהם טעם

ומעתה נשוב לדין שריפת הבגדים. הנה כיוצא בזה יש לעיין לכאורה בהאי מנהגא דתברין מנא בשמחת נישואין (כדאיתא בתוס' ברכות ל"א ע"א, וכו' ברמ"א או"ח סי' תק"ס ס"ב, אבהע"ז סי' ס"ה ס"ג ומקורו מדברי הגמ' בברכות שם), ואמאי לא חיישינן בזה משום בל תשחית.

וכבר הבאתי לעיל (אות ה') את מה שכתב הפמ"ג (או"ח שם משב"ז סק"ד):

"ויראה לשבור תחת החופה כוס שלם, ואין משום בל תשחית כיון שעושין לרמוז מוסר למען יתנו לב".

וכ"כ במהר"ץ חיות בברכות שם, שהקשה איך שבר מר בריה דרבינא כלי יקר בנשואי בנו והלא עבר בבל תשחית, ותירץ דכיון דעשה משום סיבה כדי שיהיו עצבים אין בזה בל תשחית. והנה מכאן שמעינן דהיכא דהשחתה זו יש בה טעם לעורר הלבבות

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

או להזכיר חורבן הבית אין בזה משום בל תשחית, דהא אינו משחיתו כדרך השחתה אלא לקיום המנהג.

וראה בקונטרס כבוד מלכים הנ"ל שנתן טעם בשריפת הבגדים לכבוד הרשב"י, שזהו ביטוי לצער על פטירת הצדיק, כי הלוא "שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו", וכשם שעושים זכר לחורבן כך צריך לעשות זכר לצדיקים. ועל דרך דברי בעל בינה לעתים (עת צרה דרוש נ"א) שהעלאת זכר החורבן בכל שנה ושנה הוא סימן כי יש תקווה לגאולה, כן בסילוקן של צדיקים, מה שמצטערים הוא לאות על הנחמה, כי נשוב להנות מאורם. והוסיף שם:

"ולכך בהתבונן כל אחד עם נגעי עצמו האיך חושך ואפילה כסתנו וכבהמות נחשבנו, הלא גם לבו ובשרו ישרוף אולי יכול לכלול לנגוע בקצה קדישא האילן הזה" עכ"ד.

ולטעם זה לכאורה שפיר הוא דומה לשבירת הכוס בשמחת נישואין.

וכבר הבאתי לעיל (אות ה') הא דמבואר בעבודה זרה (י"א ע"א) דשורפין על המלכים, ולא על המלכים בלבד אלא אף על הנשיאים כמבואר שם דכשמת רבן גמליאל הזקן שרף עליו אונקלוס הגר שבעים מנה צורי, וכך נהגו לשרוף מטתו של מלך בגדיו וכלי תשמישו משום כבוד מלכות, וא"כ מסתבר דכבוד תנא לא גרע, ובוודאי כבוד אור המופלא רשב"י. ובכך יש ליישב ולקיים מנהג זה.

אמנם בדברי הט"ז (או"ח סי' שי"א סק"ד) משמע דשורפין על המלכים משום דבגדיו אסורין לכל אדם, וכ"כ במג"א שם (ס"ק ט"ז), וכן כתב בשואל ומשיב שם מדעתיה דנפשיה. אך יש לתמוה על דבריהם מהא דשרף אונקלוס הגר כלי תשמישו של ר"ג שלא היה אלא נשיא ואין כליו ובגדיו של נשיא אסורין לעלמא, ש"מ דמאחר דדרך כבוד הוא שרי. ועוד יש לתמוה שהרי התוס' (שם ד"ה עוקרין על המלכים) הקשו קושיא זו דהלא יש בזה איסור בל תשחית, ש"מ דלא משום איסור הנאה שרפו כלי המלך.

אמנם כבר הערתי לעיל שהתוס' סתרו משנתם בסוגיא זו, דבע"ז (י"א ע"א) נקטו דמשום כבוד המלך ליכא איסורא דבל תשחית, אולם בב"מ (ל"ב ע"ב) נקטו דאף דאיכא איסורא דבל תשחית מ"מ גדול כבוד מלכות שדוחה איסור בל תשחית. [ולא

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

בכבוד מלכות בלבד, דאף כבוד התורה אלים טובא ולא גרע לפי שמצוה רבה היא, ודוחה איסורא דבל תשחית].

אך באמת אין ראיה כלל מהא דשורפין על המלכים, דאף דגם על הנשיא שורפין כנ"ל, וכמבואר גם בדברי הרמ"א ביו"ד (סי' שמו"ח ס"א), מ"מ מבואר בע"ז (שם) דאין שורפין אלא מטותיהן וכלי תשמישן, והב"ח ביו"ד (שם) וכ"ה בש"ך (שם סק"א) כתבו דהטעם שאין בזה משום בל תשחית, שאין ראוי שישתמשו אחרים במטותיהן וכלי שימושן של מלכים ונשיאים אבל מידי אחריני אין שורפין, וא"כ ק"ו שלא ישרפו בגדים בעלמא מאות שנים אחרי מיתתן של צדיקים. ואף שלכאורה משמע מדברי התוס' בב"מ (שם) שלא כדבריהם, באמת יש לפרש כן אף את כונת התוס' דאין איסור בל תשחית בעצם הקביעה שאחרים לא ישתמשו בכלי תשמישן ושייש לשרוף כלים אלה, דכיון דמשום כבוד מלכות עושין כן אין בזה בל תשחית.

סוף דבר אף שאין לדמות שריפת בגדי המלך למדורת ל"ג בעומר, מ"מ חזינן דכאשר שורפין משום כבוד מלכות אין בזה איסור, ולכאורה ה"ה בני"ד.

ולפי המבואר יש לעיין לכאורה גם בקושית הרא"ש בתמיד כיצד הותר לאיש הרבית לשרוף כסותו של הישן (עיין לקמן אות ז'), דלכאורה יש ליישב קושיתו לשני הדרכים שכתבו התוס' לגבי הא דשורפין על המלכים, כיון ששריפת הכסות גם תועלת יש בה, וגם השחתה זו משום כבוד המקדש היא, שהרי כבר כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ח ה"א) דכל מצות שמירת המקדש משום כבוד הבית היא "לכבדו לפארו ולרוממו", וכלשונו: "ואף על פי שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו", ואם כן לא גרע כבוד מלך מלכי המלכים מכבוד מלך בשר ודם לדחות איסור בל תשחית, ודו"ק כי קצרת.

ובדברי התוס' בב"מ לכאורה צ"ע דאטו שריפת בגדי המלך והנשיא הוי מצות עשה לדחות ל"ת. וע"כ נראה דס"ל לתוס' דאין בל תשחית דאורייתא בשריפת בגדים, עיין לעיל (אות ב').

סוף דבר הכל נשמע, כיון שמנהג זה של שריפת בגדים בל"ג בעומר מנהג ותיקין הוא, ויש בה טעם, אין בו איסור בל תשחית.

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

אמנם נראה דלאחר שמנהג זה לשרוף בגדים יקרים בהילולא דרשב"י נשתקע ועבר מן העולם, כפי הנראה בהשפעת הגדולים הנ"ל שהסתייגו ממנהג זה, אם יקים אדם בזמנינו וישרוף בגדים עובר בבל תשחית, כי אין הדבר תלוי אלא במנהג, ומנהג ישראל תורה הוא המתיר את האסור ומטהר את השרץ בטעמים נכונים, אך אם בטל המנהג בטל ההיתר, וחזר הדבר לאיסורו.

הא למה זה דומה למי שישבור כוס זכוכית בשמחת בר מצוה או סיום מסכת, דודאי יעבור בבל תשחית, דלא מצינו מנהג זה אלא בשמחת נישואין, ומה שנהגו נהגו ומה שלא נהגו לא נהגו.

כך נראה לענ"ד להלכה.

ז

### הפקר בי"ד בבל תשחית

הנה תנינן בריש תמיד דבכ"ד מקומות היו כהנים ולויים שומרים במקדש, ותניא התם (כ"ח ע"א):

"איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר ואבוקות דולקות לפניו, וכל משמר שאינו עומד וא"ל איש הר הבית שלום עליך, ניכר שהוא ישן חובטו במקלו, ורשות היתה לו לשרוף את כסותו, והם אומרים מה קול בעזרה קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על משמר".

ופי' הרא"ש ז"ל: "ורשות היה לו לשרוף כסותו, ואין כאן משום בל תשחית דהפקר בי"ד הפקר".

ולכאורה תימה הוא, דמה בכך דהפקר בי"ד הפקר והפקיעו רשות הבעלים מן הכסות, הא אכתי השחתה היא, והדרא קושיא לדוכתיה.

ולבאר דבריהם שומה עלינו לדון ביסוד דינא דהפקר בי"ד הפקר. הנה חזינן בדברי רבותינו האחרונים דאיכא מאן דס"ל דהפקר בי"ד ענינו בהפקעת הממון מיד בעליו גרידא, אולם אין ביד הבי"ד ליתן ולהעניק זה הממון לאחר [עי' מחנ"א הל' משיכה (סי' ב'), נתיה"מ (סי' רל"ה סקי"ג), גט פשוט (סי' ק"כ סק"ה)]. ודלא כמ"ש הרשב"א בגיטין

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

(ל"ו ע"ב) דמהני ההפקר אף להקנות וליתן וכדילפינן מאבות דיש בידם להקנות ולהנחיל למי שירצו. וע"ע בים של שלמה יבמות (פ"י סי"ט) שלדבריו זה תלוי בפלוגתא דאמוראי].

ותמה אני על דבריהם, דהא ברוב סוגיות הש"ס שמצינו דין הפקר בי"ד, אין ענינם בהפקר והפקעה אלא בהקנאה ונתינה. ונביא בקצרה עיקרי הסוגיות:

א. הנה בגיטין (כ' ע"א) אמרו דלכאורה כל הגיטין פסולין, דהלא כתיב "וכתב" ואיהי כתבה. ותירצו "אקנויי אקני ליה רבנן", ופרש"י דהפקר בי"ד הפקר. ומוכח דיש כח בידם אף להקנות דהא בעינן שיהא הגט ממונו של בעל [כמבואר בפשטות הסוגיא ובתוס' שם (כ' ע"ב ד"ה אשה), וכ"ה בשו"ע אהע"ז (סי' ק"כ ס"א)]. וליכא למימר דהפקיעו רבנן את הגט וממילא זכה בו הבעל דחצירו וידו זוכין לו שלא מדעתו, דהא באמת לא הפקיעו חכמים את הגט אלא את ממונו האשה וכמש"כ רש"י שם, ואכמ"ל].

ב. ביבמות (פ"ט ע"ב) נתבאר לענין קידושי קטנה דרבנן, דבעל יורשה משום דהפקר בי"ד הפקר. וגם כאן אין לפרש דהוי כהפקעה גרידא דהא פשיטא דזוכה הבעל בירושתה אף בלא מעשה קנין וכשאר ירושות.

ג. תנינן בגיטין (נ"ה ע"ב) לגבי חטאת גזולה דהוי הקדש ע"פ תקנ"ח דיאוש כדי קני, ואם שחטה בחוץ חייב כרת ד"אוקמה רבנן ברשותיה כי היכי דלחייב עליה". ופרש"י דהפקר בי"ד הפקר. הרי דבכוחם לאוקמיה ברשותיה דגזולן ולא רק להפקיע את רשות הבעלים [וליא למימר דמאחר והפקיעו לרשות הבעלים קונה הגזולן משום קנין גזילה, דאין זה משמעות הסוגיא. ועוד דהא נסתפקו התוס' בב"ק (ס"ט ע"א) בנתיאשו הבעלים כשהיתה הגזילה ברשות הפקר אי קנאה הגזולן, ואי נימא דאין כח הקנאה בידם לא יקנה הגזולן אא"כ תהא הגזילה ברשותו, ובגמ' לא משמע הכי אלא דאוקמוה ברשותיה, וז"ב].

ד. כתבו הר"ן ושאר הראשונים בגיטין (ע"ח ע"א) דהא דמהני קנין ד' אמות משום הפקר בי"ד הוא. הרי דמהאי טעמא בידם להקנות ולהכניס החפץ ברשותו של אדם. ועיין מה שנתבאר בעיקר קנין ד"א במנחת אשר גיטין (סימן ס"ז – ס"ח).

ה. ביבמות (פ"ו ע"ב) מבואר דקנס עזרא הסופר ללויים מפני שלא רצו לעלות ולשכון בארץ ישראל, ותיקן שיהיה מעשר ראשון ניתן לכהנים ולא ללויים. ועיי"ש

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

בריטב"א שתמה היאך תקון עזרא האי תקנתא, הא יש בה ביטול מצות עשה דנתינת מע"ר ללוים. ותירץ דמאחר דהפקר בי"ד הפקר מהאי דינא שוינהו עזרא לכהנים כשלוחי הלויים בקבלת המתנות. ושמעינן מדבריו דמהאי דינא דהפקר בי"ד יש כח ביד חכמים אף להקנות ולאשווי לזה כשלוחו של זה.

ו. כתב רש"י בב"מ (י"ח ע"ב) דאי ס"ל דסימנים דרבנן הא דמהדרין אבידה בסימניה משום דהפקר בי"ד הוא, וכ"כ התוס' שם (י"ט ע"א), ושוב חזינן דכח בידם אף להקנות החפץ לבעליו ולא רק לעשותו הפקר.

ז. בב"ב (קמ"ז ע"א) בשמעתתא דמתנת שכ"מ כתב הריטב"א (שם ע"ב) דהא דתיקנו ד"דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו" הוא משום דהפקר בי"ד הפקר, ואף הכא אין בידינו לפרשה מדין הפקר גרידא, דהא זכה זה במתנתו מכח דברי שכ"מ.

ח. ברשב"ם (ב"ב קל"א ע"א) דהפקר בי"ד הפקר לענין כתובת בנין דיכרין שהיא תנאי בי"ד, דמהני להקנות אף לדבר שלא בא לעולם.

ט. בתוס' ב"ק (ס"ח ע"ב ד"ה הוא דאמר) כתבו לגבי המחלל דמי פירות שביעית של חברו שלא מדעתו וז"ל: "דאפקעינהו רבנן מרשות עם הארץ כדי שלא יהא נכשל, ואוקמינהו ברשות זה שיכול לחלל דהפקר בי"ד הפקר".

י. כ"כ רש"י בגיטין (ל"ו ע"א) לענין פרוזבול: "דיש כח בידם להפקיע ממונו של זה וליתן לזה במקום שיש סייג ותקנה".

יא. בר"ה (כ"ב ע"ב) אמרו "מאתיים זוז נתונים לך במתנה", וברש"י שם: "ותהא רשאי לעכבם ואע"פ שלא השלמת תנאי שלך לשוכרך, דיש רשות לב"ד לקנוס ממון ולעשותו הפקר כדאמרינן ביבמות (דף פ"ט ע"ב), 'מנין שהפקר בי"ד הפקר, שנאמר (עזרא י'): 'וכל אשר לא יבא לשלשת ימים וגו' יחרם כל רכושו וגו'', הרי לן להדיא דיש בידם ליתן וכמו שאמרו "הכסף נתון לך במתנה". וכ"ה בירושלמי ר"ה (י"ד ע"א, פ"ב ה"א) עי"ש.

יב. כן נתבאר בר"ן נדרים (כ"ז ע"ב ד"ה והוא דקנו), וברשב"ם ב"ב (קע"א ע"א ד"ה בשלמא). וכן נ"ל להוכיח מדברי הרמב"ם הל' סנהדרין (פכ"ד ה"ו) דס"ל דכח הבי"ד אף ליתן וכמש"כ "ומאבד ונותן", ויש להאריך בזה טובא ואכמ"ל.

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

ולדידי פשיטא לי עוד יותר מזה דהא דאמרו דהפקר בי"ד הפקר היינו, דכל דיני הממונות נמסרו ביד חכמים, ובידם להתקין תקנות, לגזור גזירות ולחדש הלכות בדיני הממון.

ולפי זה דברי הרא"ש מתפרשים כמין חומר, ויסוד דבריו דאיסור בל תשחית בין אדם לחבירו הוא, וכשם שאסור לגנוב ולהפסיד ממון היחיד, כן אסור להפסיד ממון של עולם. ומאחר שנמסר הדבר לחכמים וכל דיני הממונות הופקדו בידם מעתה יש בכחם להפקיע ולהתקין אף בעקירת דבר מן התורה. ומאחר שיסוד האיסור דבל תשחית הוא בצערם והפסדם של הבריות שוב יש בידם להתיר השחחת הממון מדין הפקר בי"ד הפקר, ודו"ק (ועיין בזה עוד במנחת אשר עמ"ס גיטין (סי' ס"א).

### ה

#### השחחתה למניעת איסור

הנה כיוצא בזה יל"ע אי שרי להשחית ולשרוף בגד או כלי משום מניעת חטא או איסור. ועיין בשו"ת תורה לשמה (שם) שכתב להתיר לבעל לשרוף ולהשחית בגדי אשתו משום צניעותא, וכתב שם דאיירי במקום דליכא חששא דתיגרא ויעשה בערמה ובדעת, ודוקא היכא דמחמתו תימנע מכאן ולהבא מלבישת מלבוש פריצות ואין בזה משום בל תשחית מאחר דכוונתו לש"ש עי"ש.

ויש להביא ראיה לדבריו מהא דאיתא בברכות (כ' ע"א) דקרע רב אדא בר אהבה כרבלתא בשוקא משום פריצותא, הרי דבמקום תיקון הפרצות וחיזוק בדקי הדת לא חיישינן לאיסורא דבל תשחית [ועי"ש עוד בתשובת הבן איש חי דמהאי טעמא אין לפקפק בהאי מנהגא דמשיאין משואות לכבודו דרשב"י ושורפין שם חתיכות בגדים חשובים, דמאחר דמתכוונים לשם מצוה שוב אין כאן חששא דבל תשחית ומנהג ישראל תורה].

ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' מ"ה) שנשאל אודות סוחר השוהה בעיר רחוקה לצורך עסקיו, ובשהותו שם לא מצא כי אם פת פלטר, ולפי ששעת הדחק הוא התירו לו לאכלו ונשאר מן הפת בכליו. האם עתה בבואו למקום שמצוי שם פת ישראל הותר לו לאבד ולהשחית פת העכו"ם המצוי ברשותו כיון דהשתא אין להקל באכילתה. וכתב דאין לחוש על איבוד פת זו, דמאחר דשוב אין ראוי לו לאוכלה תו ליכא בל תשחית.

## מנהג שריפת בגדים במדורת ל"ג בעומר

ואף מדבריו שמעינן כנ"ל, דהיכא דאין זה דרך השחתה אלא לאפרושי מאיסורא ולהרחיק מן העבירה תו לא חיישינן לאיסורא דהשחתה. אמנם באמת נראה דעיקר הסברא שם דכיון שנוהג איסור בפת זה, לא שויא מידי ואין בו השחתה כלל.

## גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

### גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

הנה תמהו רבים מגדולי הדורות על מנהג ישראל לשמוח שמחה גדולה בהילולא קדישא של התנא האלוקי הרשב"י. וידוע מש"כ בזה החתם סופר (שו"ת יו"ד סימן רל"ג ובדרשות ח"ב ע' ש"צ), וכן בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא ה' סימן ל"ט), ולא נתקררה דעתו של השואל ומשיב עד שכתב שבטוח הוא שבימי האר"י והבית יוסף לא נהגו כן ולא היו מניחין לנהוג כן עי"ש.

אך לא כן הדבר וכבר כתב מרנא קה"ק מהרח"ו בשער הכוונות (דרוש י"ב) שהאר"י החי בעצמו שמח ועשה משתה ושמחה בציון הרשב"י ביום ל"ג בעומר. וגדולה מזו כתב שם דאחד הקדושים אשר בארץ רבי אברהם הלוי נהג לומר נחם בכל יום ויום וכך עשה גם בל"ג בעומר, ובא רשב"י אל האריה"ק בהקיץ והתרעם על רבי אברהם הנ"ל למה אמר נחם ביום שמחתי העבודה שיראה בנחמה, ולאחר ל' יום מת בנו וקיבל תנחומים, הרי שרצונו של רשב"י שיהיה זה יום שמחה.

ועיין עוד במשנת חסידים (מסכת אייר סיון משנה ב' ז'):

"מצוה לשמוח שמחת הרשב"י, ואם דר בארץ ישראל ילך לשמוח על קברו ושם ישמח שמחה גדולה".

הרי לן מקדושי קמאי דאכן כך נהגו וסגולה גדולה לשמוח בציון הרשב"י ביום ההילולא. וכבר הבאנו במק"א מה שנחלקו במקור השמחה וטעמו, רבים כתבו דיום זה הוא היום שבו עלה הרשב"י בסערה השמימה, אך החיד"א במראית העין (אות תצ"ג) כתב דביום זה סמך רבי עקיבא את חמשת תלמידיו רבותינו שבדרום והרשב"י ביניהם, והמאירי ביבמות (ס"ב ע"ב) כתב שקבלה ביד הגאונים דביום זה פסקה המגיפה עי"ש, וכבר כתב בכף החיים (סימן תצ"ד ס"ק כ"ו) שאלו ואלו דא"ח, עי"ש.

והנה חידוש עצום כתב הגר"י עמדין בסידור בית יעקב (עמוד רע"ג

## גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

סדר חודש אייר אות כ"ז):

"עכשיו המנהג פשוט שעושיין יום זה יו"ט, ונראה לי מפני שכולו דין כמו בי"ד שראו כולו לחובה וק"ל".

וכמה מחודשים הדברים דיום ל"ג בעומר תוקף מדת הדין יש בו, אלא שבדרך נעלמת נהפך דין לרחמים ולשמחה וכמו שאמרו סנהדרין שראו כולם לחובה פוטרין אותו (סנהדרין י"ז ע"א).

וכבר הקדימו הגר"א סבע בצרור המור (פר' אמור):

"וכן הוא לפי האמת כי ל"ג בעומר הוא תוקף הדין. וסימניך עד הג"ל הזה ועדה המצבה. וכן אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשברם. כי העומר הוא ים סוער וכמצולה. והשם בכח הרחמים מושל בגאות הים. וכשמתנשא הגל הוא משברו ומשקיטו. וזהו בשוא גליו אתה תשברם. וזהו גליו שהוא ל"ג בעומר שהוא כח הדין".

ועוד חידוש יש בדבריהם דלפי כל הדרכים תוקף היום של ל"ג בעומר משום המאורעות שארעו בו, אך מדבריהם משמע שסגולת היום הזה בעצם מהותו, ומצד עיצומו של יום נהפך בו דין לרחמים.

ונראה על פי מה שגילה הרח"ו (בשער הכוונות שם) בסגולת יום הנשגב ל"ג בעומר, דהנה ידוע דשם אלקים הוא תוקף מדת הדין, אמנם שם זה מתהפך לרחמים בשם אכדט"ם, כאשר שלוש האותיות הפנימיות מתחלפות מלהי לכדט, האותיות הקודמות להן, (ונראה דרמז יש בדבר דהקב"ה הקדים מדת הרחמים למדת הדין (בב"ר א') ולכן שלש האותיות מקדימות ה' לכ', ה' לד', והי' לט'. והטעם שהמתקת הדין והפיכתו לרחמים הוא ע"י חילוף האותיות הפנימיות בא לרמז דבפנימיות עמקותה גם מדת הדין רחמים היא בשורשה, ומשו"כ האותיות הפנימיות הם שהופכים דין לרחמים, ודו"ק בכ"ז).

ושלוש האותיות האלו כדט שעל ידם מדת הדין נהפכת לרחמים, הם בגמטריה ל"ג, וביום הנשגב הזה בל"ג בעומר נהפכה מדת הדין לרחמים

## גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

ופסקה המגפה, וכנגד חמש האותיות של שם אכדטם, סמך רע"ק את חמשת תלמידיו הגדולים ומרנא הרשב"י ביניהם. וזה הרמז עד הגל הזה ע"ד בגמטריה אכדט"ם, וג"ל בגימטריה כד"ט, והיינו גְלֵעַד עי"ש ותראה נפלאות מתורת האר"י הק'.

ונראה להוסיף ע"ד דההבדל בין אלקים לאכדטם בגמ' הוא שתיים עשרה בגמ' זה והוא שנרמז ע"ד הג"ל הזה.

ונראה לפי הנ"ל דבאמת בחינת היום בשם אלקי"ם, שרומז למדת הדין ולא שביום זה מתחלף לשם אכדט"ם, ובכך הדין נהפך לרחמים וכמבואר בדברי צרור המור ומוהר"י עמדין.

והנה ידוע דבפרק ס"ז שבספר תהלים יש מ"ט תיבות כנגד מ"ט ימי הספירה (מלבד פסוק ראשון שהוא הפתיחה לפרק) ומש"כ נהגו לומר פרק זה אחר הספירה בכל יום ויום. ויום ל"ג בעומר מכוון כנגד שם אלקים. ונראה לפי המבואר דאכן בסגולת היום נהפך הדין לרחמים.

ונראה בזה עוד דאותיות כד"ט ר"ת כי טובים דודיך ע"ש מש"כ (שה"ש א' ב') "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דדיך מיין", ונשיקות פיהו הוא הגדרה הנעלה והנשגבה של אהבה וחבה (כמבואר ברש"י בשה"ש שם) וזה ע"י הפיכת הדין לרחמים וגבורה לאהבה.

וכנראה רמזים רבים וסודות גדולים רמוזים במספר ל"ג שהרי תמצא שהמימרא הל"ג שיש לרשב"י בש"ס בבלי מופיעה בשבת דף ל"ג, שם מסופר באריכות נוראות גדולתו ופועלו של רשב"י, והדבר פלאי.

## ב

### תורתו מגן לנו

והנה רבבות אלפי ישראל נוהגים לעלות ביום נשגב זה להשתטח, לשפוך שיח ולשמוח על ציונו הקדוש של הרשב"י, וכבר מצינו בשער

## גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

הכוונות (דרוש י"ג) שכך נהג רבינו הקדוש האר"י החי, ובמשנת חסידים (מסכת אייר סיון משנה ב' ז') כנ"ל.

אך מי שאינו עושה כן סגולה נפלאה לעסוק בתורתו של ר' שמעון. וכך נהג מו"ר גאון ישראל וקדושו בעל הדברי יציב זצ"ל, בכל שנה ושנה דרש ופלפל בתורתו של הרשב"י בשלחנו הטהור.

וכך כתב המאור עינים (בישמח לב עמ"ס שבת) דכל העוסק בתורתו של צדיק ודבק במשנתו נחשב בידו כאילו משתטח על קברו, עי"ש.

והשנה עקב המלחמה השורר בארה"ק כנראה יבצר מהמוני עמך בית ישראל המשתוקקים ונוהגים מדי שנה להשתטח על ציון הרשב"י לעמוד בתפילה ולשמוח בשמחתו על קברו, אמנם לא נבצר מאיתנו לעסוק בתורתו, וכל העוסק בתורתו הרי זה כאילו משתטח על קברו, ועל ידי העסק בתורתו יכול לזכות בכל המעלות והסגולות שהיה זוכה בהן אילו היה משתטח על קברו.

ורבים ידמו שתורתו של רשב"י אינה אלא תורת הקבלה וספר הזוהר, ואין הדבר כן, ויש מאמרי הלכה מרשב"י בש"ס בכל מקום בסוגיות החמורות בש"ס, וסתם רבי שמעון בש"ס הוא רבי שמעון בן יוחאי (שבועות ב' ע"ב רש"י), וסתם ספרי רבי שמעון אליבא דר"ע (סנהדרין פ"ו ע"א).

ויש מהמון העם החושבים שיש משקל יתר בדברי הזוהר יותר מתורת הנגלה של רשב"י כיון שזו תורה שלמד רשב"י עם רבי אלעזר בנו י"ב שנים במערה, ולא ידעתי מנא להו שבמערה למדו רק סתרי תורה ולא תורת הנגלה, והלא בשבת (ל"ג ע"ב) איתא דלפני שהתחבא רשב"י במערה היה הוא מקשה לרבי פנחס בן יאיר קושיא והיה רבי פנחס בן יאיר מתרץ י"ב תירוצים, וכשיצא מן המערה היה רבי פנחס בן יאיר מקשה קושיא והיה רשב"י מתרץ בכ"ד תירוצים. הרי לן שבמערה התעלו בתיובתא ופירוקא, ומי לנו גדול בקבלה מבעל התניא, וכתב באגרת הקודש (פרק כ"ו) "וגם באמת ע"כ עיקר עסקיהם במערה הי' תורת המשניות ת"ר סדרי שהיה בימיהם עד רבינו הקדוש דאילו ספר הזהר

## גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

והתיקונים היה יכול לגמור בב' וג' חדשים כי בודאי לא אמר דבר אחד  
ב' פעמים".

תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו הוא ימליץ טוב בעדנו אדונינו בר  
יוחאי

# נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן  
מוה"ר יוסף דוד ז"ל  
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת  
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל  
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז  
הר"ר דוד הגר הי"ו  
לום אנג'לס

